

обязательством местного Городского общества обеспечить эту гимназию помещением и гарантировать средствами города ее содержание» [3].

У 1910 р. збудований міський театр ім. Садовського на вулиці Театральній. Будинок театру був зменшеною копією Київського оперного театру. Тут був зал на 1 000 місць, невеликий вестибюль, фойє на другому поверсі, сцена та службові кімнати. Треба відзначити, що небагато міст, подібних до Вінниці, мало в той час такі зручні і гарні театральні приміщення. За неповним переліком, громадські об'єкти вінницького Срібного відродження, створені за проектами та під керівництвом Г. Артинова, були: 1907 р. – міська бібліотека ім. М. В. Гоголя (нині обласна універсальна наукова бібліотека ім. К. А. Тімірязєва, після розширення та реконструкції), Свято-Вознесенська церква (не збереглася); 1910 р. – міський театр (нині обласний музично-драматичний театр, після розширення та реконструкції), 1911 р. – міська дума або «Біла Зала» (нині адмінбудинок), 1912 р. – водонапірна башта (нині відділення обласного краєзнавчого музею), готель «Савой» (завершений у 1913 р.). Стилiстично Г. Артинов дотримувався або раціонального модерну, із його символістичною трактовкою, або модернізованої класики. Для храмів застосовувався неоросійський стиль, для споруд римо-католицьких та іудейських – стилізації під готику або мавританський стиль [1].

Джерела та література

1. Бондарчук А. Д. Дещо про Вінницю XIX – поч. XX ст. Вінниця: Панорама, 2003.
2. Вінниця: історичний нарис / ред. А. М. Подолинний. Вінниця: Книга Вега, 2007. 304 с.
3. Плясовица Ю. Эссе о Виннице и винничанах. Винница: ПП «ТД «Эдельвейс и К», 2010. 252 с.
4. Ящук С. С. Бережімо архітектурні перлини – садиба Грохольських, 2003.

Кузьменко Валентина

АРХІТЕКТУРНИЙ ДОРОБОК В. ГОРОДЕЦЬКОГО НА ПОДІЛЛІ

***Анотація.** Дослідження присвячено висвітленню творчого доробку видатного українського архітектора Владислава Городецького в скарбницю архітектурних споруд стилю модерн та узагальнюється його творчість на Поділлі. Автором наголошується, що найвизначніші шедеври були створені Городецьким саме на Поділлі.*

***Ключові слова:** Поділля, пам'ятки архітектури, художній стиль.*

***Abstract.** The research is devoted to the illumination of the creative work of the prominent Ukrainian architect Vladislav Gorodetsky in the treasury of architectural buildings of Art Nouveau style and summarizes his work in the Podillya region. The author points out that the most outstanding masterpieces were created by Gorodetsky on Podillya.*

***Keywords:** Podillya, architectural monuments, artistic style.*

Владислав Городецький був талановитою людиною, фахівцем високого класу, що залишив людям чудові зразки архітектури не тільки в Україні, але й у Польщі та Ірані. На нашу думку, особливу увагу потрібно звернути саме

на творчість майстра на Поділлі, адже він сам родом із села Шолудьки (нині Немирівський район, Вінницька область). І хоча починає Городецький свій творчий шлях у Києві, де знаходить найбільше визнання, проте і не обходить стороною свою батьківщину – Поділля.

У 1897 р. відкрилася Київська сільськогосподарська та промислова виставка. Її окрасою стали оригінальні павільйони графів Юзефа та Костянтина Потоцьких, споруджені В. Городецьким, відповідно – в «мисливському» та неоренесансному стилях. Прикрашали його декоративні щіпці, які увінчувалися оленячими і лосячими рогами – ось де можна шукати витoki декору майбутнього шедевра Владислава Городецького – його власний будинок на вул. Банківській, 10, відомий як «Будинок з химерами» [1, 52].

Виставковий павільйон для Юзефа Потоцького вражав поєднанням природних, навіть необроблених, матеріалів, з вишуканими зразками еkleктики – ажурні електричні люстри, різьблені двері тощо.

Натомість, павільйон графа Костянтина Потоцького було вибудовано за проектом Владислава Городецького у формах ренесансного палацу з пишним декором, який особливо примхливо вкривав купол будівлі. На противагу екзотичному павільйону графа Юзефа, виконаному у вигляді мініатюрного мисливського замку, ніби призначеного для тимчасового, епізодичного перебування, павільйон графа Костянтина унаочнював образ вельми шляхетської панської резиденції зі стильними ризалітами, канелюрованими пілястрами, балюстрадами, вазами, урочистими сходами та квітниками [1, 53].

Успішно проведена виставка ще більше зблизила поміщика з архітектором, тому коли постало питання будівництва сімейної каплиці, для її проектування було запрошено саме його.

За складеним ним проектом в 1904 р., на території маєтку сім'ї графів Потоцьких починається будівництво стилізованого під романський стиль мавзолею. Існує думка, що будівництво нової каплиці велося на тому місці, де перед цим стояла каплиця колишніх власників маєтку – Свейковських. Із колишньої споруди, яка була заздалегідь розібрана будівельниками, Городецький розпорядився залишити тільки мавзолей, який потім вміло додав у план нової каплиці. Будівництво костьолу велося досить швидкими темпами й у 1905 р. було завершено.

Ця споруда з криптою для поховань може бути взірцем майстерного поєднання природних і штучних будівельних матеріалів, зокрема і найновіших. Це єдина відома споруда, де на плиті цоколя польською мовою викарбуване: «Проектував Владислав Городецький».

Костянтин Потоцький та його дружина Яніна були дуже задоволені витвором Владислава Городецького, тому запропонували йому чималу грошову винагороду за роботу. Але, як свідчили очевидці, зважаючи на давню дружбу, гроші В. Городецький взяти відмовився [2, 102–107].

Тривалий час Владислав Городецький працював для російських дворян Балашових, які мали величезні маєтності на Київщині та Поділлі.

Микола Петрович Балашов, обер-егермейстер Височайшого двору, володів у Подільській губернії «благоприобретенными» 24 269 десятинами

української землі, зокрема: при містечку Шпикові – 12 000 дес., селах Рахни-Лісові – 2 853 дес., Левківці – 5 359 дес., Жабокрич – 4 057 дес. [3]. Ось так російська експансія змінювалася на польську.

Селище Шпиків (суч. Вінницька область), розташоване неподалік Жабокрича, лежить на старовинному шляху, що веде до Могилів-Подільського і далі – до Молдови. Містечко відоме з XVI ст. У другій половині XVIII ст. воєвода брацлавський Леонард Марцин Свейковський побудував тут замок з чотирма однаковими будинками, наріжними й надбрамними вежами, радше декоративними, ніж оборонними. Цей вельми оригінальний ансамбль частково зберігся й донині.

У Шпикові діяла одна з перших на Поділлі цукроварень, побудована Свейковськими ще 1844 р. та розбудована пізніше. Збереглися детальні описи заводу, а за довідником на 1914 р. Шпиковський цукроварний завод М. П. Балашова виробляв 250–300 тис. пуд. цукрового піску, тобто 4–4,8 тис. т щороку; на заводі працювало 230 робітників, контора знаходилася при заводі, тобто в Шпикові. Саме цей завод та будинок управителя Шпиківськими маєтками проєктував Владислав Городецький.

Завод працює й досі, зберігся й будиночок управителя, споруджений у стилі еклектики. Архітектор, будуючи на замовлення суто еклектичний котедж, все ж ввів «від себе» деталь, яка пов'язує нову будівлю зі старою «шпиківською» архітектурою: рисунок віконниць маєтку той самий, що і в замку. Біля котеджу – постамент з переляканим левом. Котедж знаходиться поряд з колишньою цукровнею, на території колишнього ж дитячого садка.

У Рахнах-Лісових, що лежать далі на захід від Могилівської дороги, теж здавна існував великий маєток того ж Балашова. У розлогіму старовинному парку, де росли трьохсотрічні ясені, і досі стоїть невеличкий двоповерховий палац, побудований наприкінці XVIII ст. В селищі Владислав Городецький спроектував і спорудив каплицю для палацу для Балашова [3].

На Поділлі Городецький створив одну з перлин його творчої фантазії – мавзолей графів Потоцьких у селі Печера Тульчинського району, що розташований на мальовничому березі Південного Бугу, вище його рідних Шолудьок. Там, серед старовинного парку, стояв тоді двоповерховий палац паладіанської архітектури. На цоколі польською мовою викарбовано: «Планував Владислав Городецький» та «Будували Костянтин і Яніна з Потоцьких подружжя Потоцькі. 1904» [2, 104]. Це чи не єдиний напис, що засвідчує авторство славетного архітектора. Будівля мавзолею виконана в стилі романської архітектури. Невеличкий меморіальний ансамбль у Печері є справжнім шедевром архітектури історизму, однією з його кращих робіт.

Отже, Владислав Городецький, безперечно, був талановитим архітектором, фахівцем високого класу, чудово знав і вміло використовував архітектурні стилі різних часів. А ще відзначався дивовижною працездатністю. Про це свідчить хоча б той факт, що свої найвидатніші пам'ятники архітектури, що залишаються окрасою українських міст і понині, він спорудив майже одночасно.

Джерела та література

1. Донік О. М. Київська всеросійська виставка 1913 р. як виразний приклад презентації досягнень у модернізації економіки й міського життя. Сторінки вітчизняної соціально-економічної історії. *Проблеми історії України XIX – поч. XX ст.* 2016. Вип. 25. С. 50–69.
2. Кошолоп О. Ф. Історія Печери. Вінниця, 2011. 432 с.
3. Малаков Д. В. Архітектор Городецький. Архівні розвідки. Роботи для Балашових. Київ: Київ, 2013. 464 с. URL: http://www.alyoshin.ru/Files/publika/malakov/malakov_gor_15.html

Ігнатова Катерина

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВЕСІЛЬНОЇ ОБРЯДОВОСТІ В УРСР У СЕРЕДИНІ 1940-х – 1960-х рр.

Анотація. У дослідженні проаналізовано традиції весільної обрядовості в радянській Україні у повоєнні роки. Аналіз останніх джерел показав, що українці намагалися зберегти давні весільні звичаї, однак внаслідок атеїстичної політики комуністичної влади культивувалася нова для того часу весільна обрядовість.

Ключові слова: весілля, весільні звичаї, українські традиції, радянська Україна.

Abstract. This study provides information on wedding rituals in Soviet Ukraine in the postwar years. An analysis of recent sources showed that Ukrainians tried to preserve their ancient wedding customs, but as a result of the atheist policy of the communist government, a number of new forms of new family formation were created.

Keywords: weddings, wedding customs, Ukrainian traditions, Soviet Ukraine.

Союз Радянських Соціалістичних Республік у повоєнний період був однією з держав, яка чинила значний ідеологічний вплив на всі сфери життєдіяльності своїх громадян. Поруч із утвердженням комуністичної ідеології рівності, також культивувалося бачення нового атеїстичного суспільства, яке передбачало відхід від «релігійних пережитків» [5, 61].

Нова радянська обрядовість проникла не лише в громадську, але й досягла сімейно-побутової сфери. За таких умов чи не найбільших трансформацій зазнало українське весілля, що здавна було пов'язане з народними звичаями, морально-етичними та соціально-правовими нормами, сімейними традиціями та давніми віруваннями.

Проблему радянської весільної обрядовості досліджували В. Борисенко, О. Кувеньова, В. Лисак, А. Олещенко.

Мета цієї наукової розвідки полягає в аналізі характерних рис весільної обрядовості в радянській Україні у повоєнний період.

Укладення шлюбу, так само як таїнства хрещення або поховання, ще довгий час після утвердження радянської влади залишалися прерогативою церкви. Це явище було пов'язане із тяглістю традицій, згідно з якими функціонував спеціально розроблений та вже усталений церемоніал для трьох найголовніших подій у житті кожного українця [2, 108]. Радянська